

Sociòleg. Universitat Autònoma de Barcelona

Lluís Flaquer

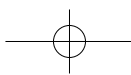
Les polítiques familiars a Catalunya*

L'accés a l'habitatge i l'estructura del mercat de treball són, segons indica Flaquer en aquesta conferència, els principals obstacles que dificulten actualment la maternitat i la formació de noves famílies. L'autor, un dels principals experts del país en teoria sociològica de la família, noves formes de convivència i polítiques familiars, afirma que si aquests obstacles no s'eliminen, per moltes polítiques familiars que es desenvolupin no es resoldrà el problema de la baixa fecunditat a Catalunya, que es resumeix en un índex de natalitat inferior al de la majoria de països europeus. El sociòleg també constata que tot i el repunt demogràfic propiciat per la immigració durant els darrers anys al nostre país, les pràctiques reproductives de les dones immigrants s'adapten ràpidament a les de les autòctones i també disminueix el nombre de fills que tenen. Flaquer també assegura que el sistema espanyol de beneficis a les famílies no tan sols resulta insuficient i inadequat, sinó que està greument mancat d'equitat en termes territorials i de classe.

Potser és diferent parlar de polítiques familiars des de Catalunya que des d'altres països, perquè, és clar, si ve un senyor danès a explicar les peculiaritats del sistema danès del benestar es veu obligat no tan sols a presentar les seves línies mestres sinó també a detallar el conjunt de programes i

---

* Conferència realitzada el 14 de gener de 2009 en el marc del cicle *Les polítiques familiars*, organitzat pel Centre d'Estudis Jordi Pujol.

prestacions familiars de què gaudeixen els ciutadans d'aquell país. Parlar des de Catalunya té l'avantatge de poder prescindir de moltes d'aquestes particularitats, que al capdavant es poden trobar al web del Departament d'Acció Social i Ciutadania, i centrar-me en allò que més m'interessa. És per això que tractaré més aviat de fer un balanç, de reflexionar, de comparar, de mostrar quines són les peculiaritats, les virtuts –també els defectes– del nostre sistema en relació amb altres països europeus, o moltes vegades, amb la resta d'Espanya.

En la presentació apareixeran algunes estadístiques; sempre que ha estat possible, he inclòs dades sobre Catalunya i he intentat comparar quina és la nostra situació amb la d'altres països europeus o amb la resta d'Espanya. Això no sempre ha estat fàcil, perquè tot i que tenim actualment un Institut d'Estadística de Catalunya que produeix regularment dades sobre Catalunya i que procura sempre, al màxim, que aquestes dades estiguin homologades –per exemple, que siguin indicadors que es facin servir també en altres països o que siguin indicadors d'Eurostat, Agència Estadística de la Unió Europea–, a vegades és complicat fer les comparacions. Tot i això, sempre que he pogut, que he trobat aquestes estadístiques, les he presentat conjuntament.

La meva aportació tindrà quatre parts. En primer lloc, faré unes observacions preliminars sobre el concepte i l'abast de les polítiques familiars, almenys tal com jo les entenc. Després, a continuació, faré un resum de quins són els instruments, quines són les eines, quins són els tipus de mesures, de polítiques, que tenim a Catalunya, comparant-les, sempre que pugui, amb la resta d'Espanya, o amb d'altres països europeus. I, després, parlaré dels resultats de les polítiques familiars. Potser aquesta serà la part més original de la meva conferència, perquè el que ens interessa no és únicament quines són les bones intencions o les declaracions, dir: «Bé, això ens agradaria que fos així o aixà», sinó: «Això funciona o no funciona». És a dir, en aquesta part de la conferència, en què parlaré dels resultats, tractaré d'avaluar si aquestes polítiques familiars tenen el resultat que haurien de tenir, per exemple, en termes de fecunditat, en termes de millorar la situació de la població, en termes del benestar dels infants, en termes de reducció de la pobresa, en termes de disminució del fracàs escolar, etc.

Les polítiques familiars a Catalunya

I, finalment, presentaré unes conclusions i faré unes recomanacions polítiques per si volen ser recollides en alguna proposta que es pugui fer sobre la qüestió.

Recordo que vaig sentir a parlar per primer cop de polítiques familiars a Alemanya, a la meitat dels anys noranta. Em varen convidar a participar en un projecte europeu on parlaven d'una sèrie de coses de les quals jo no

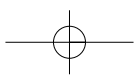
**Encara hi ha molts
desacords i
desavinences sobre allò
que haurien de ser o no
les polítiques familiars;
què és allò que cal
esperar o el que no de
les polítiques familiars.**

tenia ni idea, i em deia a mi mateix: «Escolti, jo em pensava que en sabia bastant, de família, i d'això no en sé res». Bé, a partir d'aquell moment hi ha hagut molts altres projectes europeus en alguns dels quals he participat, o fins i tot coordinat, i també els governs dels estats membres i la mateixa Comissió Europea han fet avenços considerables en aquest sentit.

Malgrat tot, encara hi ha molts desacords i desavinences sobre allò que haurien de ser o no les polítiques familiars; què és allò que cal esperar o el que no de les polítiques familiars. Jo els en voldria donar una definició provisional, que he fet servir també en altres ocasions, però vull dir que és una definició potser millorable. Les polítiques familiars consisteixen a aportar recursos a les famílies perquè puguin acomplir, en les millors condicions possibles i sense penalitzacions, sense costos, les seves responsabilitats de criança i d'educació dels fills.

Però, en un sentit més ampli, jo també crec que les polítiques familiars haurien d'incloure mesures que permetessin el naixement de fills –que és el tema de la fecunditat al qual dedicaré una part de la conferència. No sempre les polítiques de fecunditat es consideren dins de l'apartat de família, perquè hom diu que això, més aviat, són polítiques de població. Però jo penso que convé, almenys en un país com el nostre en què la fecunditat ha estat tradicionalment baixa, dedicar-li un apartat. I crec que, si considerem les polítiques familiars en un sentit ampli, han d'incloure les mesures relacionades amb la fecunditat o amb el naixement dels fills.

I, finalment, voldria fer també una darrera observació. Les polítiques familiars són polítiques socials, i en tant que tals haurien d'estar regides per una sèrie de criteris propis de totes les polítiques socials. Per exemple, l'equitat, la igualtat d'accés, el mateix tractament de totes les situacions

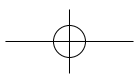
equiparables –encara que, a vegades, aquesta igualtat signifiqui l'existència de certes discriminacions positives, perquè en alguns supòsits convé incentivar determinades situacions amb la finalitat de millorar la igualtat d'oportunitats i la cohesió social. No es tracta d'ajudar tothom independentment de la seva condició social, sinó de fer-ho amb l'ànim de reduir determinades desigualtats, i això vol dir preveure l'aplicació de transferències en termes de redistribució generacional o de classe.

Quins són els substrats de les polítiques familiars? Per mi, aquest apartat és molt important, perquè, a vegades, podem començar a parlar de polítiques familiars, però sense tenir present en quin país estem. Estem parlant, per exemple, de Mèxic, d'Alemanya o de Dinamarca? Hi ha una sèrie d'infraestructures econòmiques i socials des de les quals es fan les polítiques familiars, que al seu torn hi incideixen. Cal no oblidar mai aquest substrat, car sovint podem ser excessivament optimistes i pensar que les polítiques familiars poden resoldre molts temes que no necessàriament provenen de l'àmbit de la família sinó de l'estructura del model productiu. Per exemple, pel que fa a la fecunditat –un tema sobre el qual insistiré més endavant–, el problema no rau únicament en una manca de polítiques familiars, sinó en la necessitat de fer certes reformes socials relacionades amb el mercat de treball o amb el de l'habitatge.

Quines són aquestes bases des de les quals i sobre les quals operen les polítiques familiars? En primer lloc, hi ha el model socioeconòmic de desenvolupament. Per exemple, si estem parlant d'un país avançat o no tan avançat, amb o sense un important sector d'economia submergida. Pensem, per exemple, en l'existència en el nostre país d'un pes excessiu de la construcció o d'un mercat de treball dual. Tot això és molt important tenir-ho present quan s'estan dissenyant polítiques familiars.

En segon lloc, el règim de benestar. Quan els experts parlen de *règim de benestar* es refereixen al relatiu protagonisme de l'estat, del mercat o de la família com a proveïdors de serveis, a la qualitat dels drets socials i al grau de desigualtat social, que al capdavant són els criteris que ens permeten afirmar si un país té un estat del benestar avançat o no. És clar, tot això són temes molt importants quan estem parlant de polítiques familiars,

No sempre les polítiques de fecunditat es consideren dins de l'apartat de família, perquè hom diu que això, més aviat, són polítiques de població.

Les polítiques familiars a Catalunya

perquè unes polítiques familiars que potser són apropiades en un tipus de règim de benestar, potser no ho són en un altre.

I, finalment també, cal no oblidar els models culturals de família, és a dir, els valors que inspiren les relacions familiars, o sia, les preferències dels individus, les tradicions de gènere, les jerarquies a l'interior de la família o les pautes de composició i organització de les llars. Cal analitzar, per exemple, si en un país hi ha una tradició de no de família extensa, la qual cosa porta els ciutadans a valorar positivament els intercanvis intergeneracionals monetaris o de serveis. Això és molt important, també, quan estem parlant de polítiques familiars, perquè altrament ens podem trobar amb els mateixos problemes dels sociòlegs anglesos que estaven estudiant l'atur a la Gran Bretanya. Efectivament, aquí tenim, amb gran fortuna, un sistema de família complex que fa que hi hagi un escàs nombre de llars amb tots els seus membres adults sense feina. Mentre que al Regne Unit n'hi ha moltes, al nostre país n'hi ha ben poques.

Encara que m'agradaria detenir-me en aquest punt dels models familiars, perquè tractant-se del meu tema en podria parlar durant moltes hores, entenc que aquí la finalitat d'aquesta conferència és parlar de polítiques familiars, i no pas de família en un sentit estricte. Per tant, hi passaré molt ràpidament. Però no voldria seguir endavant sense alludir al creixement de la diversitat familiar, ja que les polítiques familiars poden ser molt diferents segons si ens trobem o no amb un sistema homogeni de família. Cal tenir present que, aquí, a Catalunya, està creixent molt la diversitat familiar, i això no tan sols a causa de l'augment de l'heterogeneïtat ètnica, sinó també del canvi de molts altres paràmetres.

**En aquests moments
tenim les taxes de
divorci més altes
d'Europa.**

Per exemple, voldria detenir-me en un d'aquests canvis, l'augment del divorci, encara que només sigui cinc minuts. Aquest augment està propiciant en el nostre país una intensificació del pluralisme familiar sobretot a partir de l'increment de les famílies monoparentals. No sé fins a quin punt això és prou conegut a nivell públic, però des de la reforma de la Llei del divorci del 2005 s'han disparat les taxes de divorci. Aquest fet està creant una situació canviant ja que la diversitat familiar requereix extremar les precaucions per evitar que creixi desmesuradament la desigualtat (d'oportunitats) en-

tre els infants. No és admissible, en un país modern i avançat, que uns infants tinguin unes condicions pitjors que d'altres a causa de la mala fortuna de la separació dels seus pares. Cal arbitrar unes polítiques correctores d'aquesta situació, i el creixement del divorci hauria de comportar també la millora d'aquestes mesures.

La meitat dels divorcis afecten menors, encara que la custòdia compartida només s'atorga en un 10% dels casos de divorci en què hi ha fills a càrrec. Aquest percentatge és molt baix tenint en compte que justament la Llei regulava favorablement aquesta opció. Cal no oblidar que el divorci té unes conseqüències molt adverses: el creixement de la monoparentalitat, que moltes vegades va associat amb la pobresa infantil, amb un dèficit d'atenció als fills, i que pot redundar en una minva dels nivells de benestar de la infància, i això requereix dedicar més recursos a aquestes famílies.

De què estem parlant quan fem referència al creixement del divorci? Ens estem referint al fet que, aquí a Catalunya, en aquests moments tenim les taxes de divorci més altes d'Europa, i això la veritat és que és poc conegut. A Catalunya cada any hi ha unes 25.000 ruptures –són 23.000 divorcis i gairebé 2.000 separacions, que és una xifra molt elevada per a les dimensions del país-. I això significa tenir una taxa bruta de divorcialitat de 3,3 divorcis per cada mil habitants, una de les més altes del món occidental. Amb l'excepció de la Federació Russa, Ucraïna i altres nacions de l'antic bloc soviètic, països excomunistes amb una dilatada tradició divorcista, no hi ha cap altre país europeu que presenti aquests nivells tan alts.

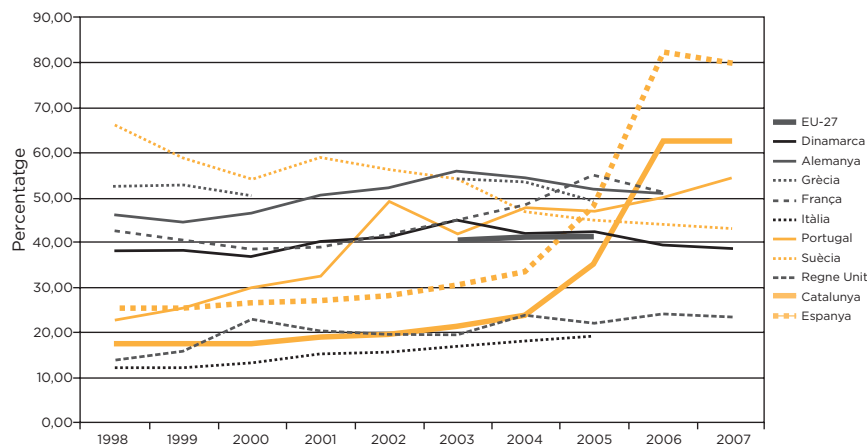
Per tant, aquí tenim un problema greu, i a mi em sembla que si això ho tingués qualsevol altre país els diaris n'estarien parlant cada dia, i aquí ningú ho sap. I si algú en parla, diuen: «Ah, és que aquest és de l'Opus». No, és veritat. La qüestió és que si volem enfrontar-nos adequadament a aquest problema, caldrà destinar-hi molts recursos.

Ja no parlem, en relació amb aquest problema, del pagament de les pensions d'aliments: el 39% de les mares divorciades soles amb fills no perceben cap mena de pensió d'aliments dels pares no residents; una quarta part de les mares que cobren la pensió diuen que es produeixen re-

Amb l'excepció de la Federació Russa, Ucraïna i altres nacions de l'antic bloc soviètic, països excomunistes amb una dilatada tradició divorcista, no hi ha cap altre país europeu que presenti aquests nivells tan alts.

Les polítiques familiars a Catalunya

Proporció de divorcis respecte dels matrimonis de l'any en una selecció de països de la Unió Europea i Catalunya, 1998-2007

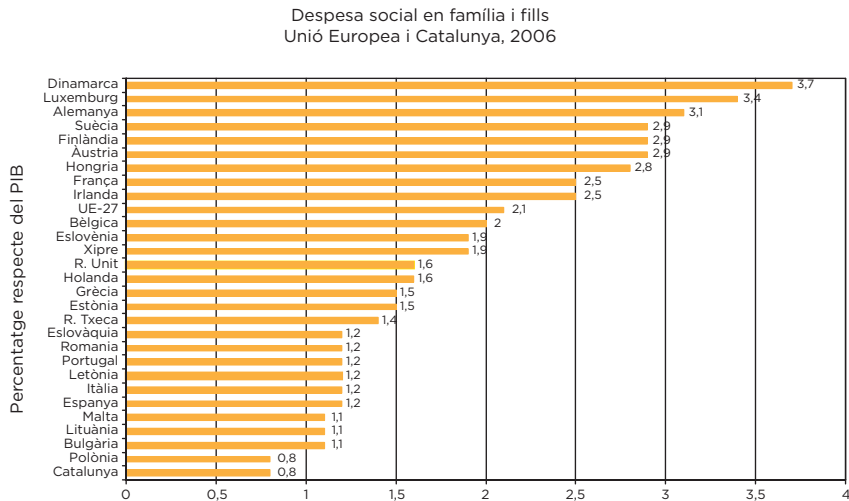

Font: Elaboració pròpia amb dades d'Eurostat, INE i IDESCAT.

tards; dos terços d'aquestes mares reconeixen que aquests retards els perjudica. Aquestes dades procedeixen del Panel de Famílies i Infància, una enquesta feta per l'Institut d'Infància i Món Urbà de Barcelona entre els nois i noies que cursen l'ESO.

El fons de garantia per tal de fer front a l'impagament de les pensions d'aliments que va crear el govern de Rodríguez Zapatero –de caràcter molt modest, restrictiu– no s'establí fins dos anys i mig més tard de l'aprovació de la Llei del divorci. Considero que aquest retard fou realment irresponsable, tenint en compte que un dels resultats de la Llei fou un creixement exponencial de la divorcialitat.

Passem a la segona part de la conferència: els instruments de les polítiques familiars. Què tenim en el nostre país pel que fa a polítiques familiars? Començarem comparant, a nivell europeu, els diners que dediquen els governs a família i fills. En això sí que hi ha uns indicadors molt ben homologats a nivell europeu, tant per Eurostat com per l'OCDE, que els calculen de la mateixa manera, i l'Institut d'Estadística de Catalunya també els fa servir. Per tant, podem comparar amb totes les garanties la situació de Catalunya amb la d'altres països del nostre entorn.

Font: Elaboració pròpia amb dades d'Eurostat i de l'Idescat
La dada sobre Catalunya correspon al 2005

Si Catalunya fos un país independent, en aquest moment seria l'últim de la Unió Europea. Catalunya només dedica un 0,8% del producte interior brut a família. Per exemple, els danesos, representats per aquell senyor que va estar aquí ara fa un parell de mesos per parlar-nos del seu sistema, dediquen quatre vegades més a família. Això cal tenir-ho molt present, perquè si no s'hi dediquen diners, es poden fer polítiques ben magres. I això no és una crítica als governs de la Generalitat, perquè potser si no s'hi han dedicat és perquè el finançament de la Generalitat és insuficient.

Podem comprovar que després de Catalunya hi ha Polònia, Bulgària, Lituània, Malta i Espanya. O sigui, Espanya, el conjunt d'Espanya, està millor que Catalunya. I podríem dir: «A veure, com pot ser això? Si justament a Catalunya hem estat pioners amb les polítiques familiars». Doncs bé, tot i que és veritat que Catalunya ha estat capdavantera en aquest apartat, el seu PIB per capita és més gran que la mitjana espanyola i, per tant, també la seva despesa social hauria de ser més elevada. Si ens comparem amb la

Si Catalunya fos un país independent, en aquest moment seria l'últim de la Unió Europea. Catalunya només dedica un 0,8% del producte interior brut a família.

Les polítiques familiars a Catalunya

mitjana europea dels vint-i-cinc, ells estan entorn del 2% mentre que nosaltres tot just passem del mig per cent, de fet estem al 0,8%, que és molt poc. Per tant, ens falta fer un gran esforç, o sigui, caldria multiplicar per dos o per tres la nostra despesa en família si volem equiparar-nos als països del nostre entorn.

Catalunya va ser pionera en l'impuls de les polítiques familiars, perquè amb l'aprovació del Pla integral de suport a les famílies del 1993, el Govern de la Generalitat va començar a plantejar un tema del qual es parlava ben poc en aquella època.

Com deia abans, Catalunya va ser pionera en l'impuls de les polítiques familiars, perquè amb l'aprovació del Pla integral de suport a les famílies del 1993, el Govern de la Generalitat va començar a plantejar un tema del qual es parlava ben poc en aquella època. Encara que aquest pla a l'hora de la veritat va tenir problemes d'implementació, representà una fita simbòlica molt important.

El molló següent fou l'aprovació de la Llei 18/2003, de suport a les famílies. Aquesta llei també suposà un avenç molt considerable, perquè s'hi varen establir unes prestacions universals per a infants a càrrec menors de tres anys. Com deia la Llei, la intenció del Govern de la Gene-

ralitat era d'anar estenent aquesta prestació –que, a més a més, cal assenyalar que no solament era universal sinó que no estava subjecta a disponibilitats pressupostàries, per tant, era un dret subjectiu que tenien els infants i les famílies de rebre aquesta prestació–, doncs la idea era d'anar estenent aquest dret a altres franges d'edat fins arribar als divuit anys, que és el que tenen la majoria de països europeus: una prestació familiar per a tots els infants menors de setze o divuit anys. Bé, això no s'ha fet, segurament per dificultats pressupostàries o per manca de voluntat política. La qüestió és que, en aquests moments, el Govern central sí que ha anat arbitrànt altres mesures i aquí ens hem quedat una mica en segon terme.

De totes maneres, és veritat que com a resultat d'aquesta Llei de suport a les famílies ara tenim unes prestacions que no estan malament, tenint en compte que no són incompatibles amb les que dóna el Govern espanyol sota condició de recursos. Les seves quanties les podem trobar fàcilment a Internet, només cal anar al Departament d'Acció Social i Ciutadania, i en l'apartat de «Prestacions familiars» obtindran aquestes quantitats: per als menors de tres anys són 638 euros anuals i per als infants de tres a sis

anys, si són famílies nombroses o monoparentals, cobren unes assignacions anuals de 745 euros. Però, tenint en compte que la prestació bàsica del Govern central és de 291 euros, realment estem parlant d'una quantitat important; sent una prestació complementària representa més del doble de la prestació bàsica de la Seguretat Social, que només és, a més a més, per a famílies amb nivells d'ingressos molt baixos, mentre que la prestació catalana per a menors de tres anys és per a famílies de tots els nivells econòmics.

El gran problema que tenim a Espanya, en relació amb el suport econòmic a les famílies, és que no solament resulta insuficient, sinó que està greument mancat d'equitat, i això tant en termes territorials com de classe. En termes territorials, què vull dir? Que si mirem el sistema de prestacions per fill a càrrec, aquest sistema de prestacions de la Seguretat Social, que es donen a aquelles famílies que tenen un nivell baix d'ingressos, qui les percep? Les regions pobres. Per exemple, a Extremadura perceben la prestació un terç dels menors, i aquí no arriba ni al 10%. És clar, un sistema que es reparteix tan desigualment per territoris de l'Estat, per comunitats autònomes, té una utilitat molt limitada.

Però també és desigual en termes de classe, perquè hi ha dues menes d'ajut: hi ha les prestacions per als pobres i els avantatges per als rics. Les prestacions per als pobres són les prestacions de la Seguretat Social que requereixen tenir un nivell molt baix d'ingressos. I les prestacions per als rics –entre cometes– són els ajuts que van dedicats als declarants de l'IRPF, o sigui, són bàsicament desgravacions fiscals per a descendents solters, de les quals es poden beneficiar els declarants de classe mitjana.

Però quin és el problema? En primer lloc, una manca de transparència, ja que hi ha buits en el sistema. Però, sobretot, que aquests declarants de classe mitjana, a mesura que augmenta el seu nivell d'ingressos, també perceben una desgravació més gran. Per tant, una família més rica té una desgravació més alta. Això també és difícil d'acceptar. Ho és perquè, en tot cas, si hi hagués d'haver alguna discriminació seria a l'inrevés, que potser als pobres els donessin una prestació més gran, però no que a mesura que

El gran problema que tenim a Espanya, en relació amb el suport econòmic a les famílies, és que no solament resulta insuficient, sinó que està greument mancat d'equitat, i això tant en termes territorials com de classe.

Les polítiques familiars a Catalunya

augmenti la base imposable s'incrementi la desgravació. Es tracta d'un sistema que fou dissenyat a l'època del govern Aznar en consonància amb els seus valors, però resulta difícil d'entendre que el govern socialista ho hagi mantingut. I, a més a més, també hi ha disparitats entre nivells d'ingressos, no solament en les quanties, sinó en els requisits d'accés, pel que fa a les edats i altres característiques dels fills dependents. Això sí que és difícilment presentable en termes internacionals i s'hauria de poder reformar. Però, és clar, això depèn en part del Ministeri d'Hisenda del Govern central i en part de la Seguretat Social. Una de les recomanacions que faré al final és que ens hauríem de preocupar no solament de revisar l'estat de les nostres balances fiscal generals, sinó també de les balances fiscals de la Seguretat Social.

Pel que fa a l'atenció pública a la infància, en particular l'educació infantil, hem de reconèixer que Catalunya ha fet progressos molt notables: tenim tots els infants de més de tres anys escolaritzats al cent per cent i, a més a més, l'escolarització és gratuïta, perquè el sistema està finançat públicament. El problema que tenim a Catalunya –bé, a la resta d'Espanya encara més– és la franja d'edat dels zero als tres anys. Aquí sí que encara hi ha moltes disparitats, depèn molt del municipi i de la part del territori. Aquí jo crec que es podria millorar molt.

Pràcticament els pares de tots els països europeus gaudeixen de llicències parentals retribuïdes, que són uns permisos o llicències laborals que es poden demanar quan s'acaba el permís de maternitat.

I, després, en segon lloc, també caldria fer una proposta agosarada a favor d'unes llicències parentals retribuïdes, que això és la peça que ens manca, bàsicament, en relació amb d'altres països europeus. Pràcticament els pares de tots els països europeus gaudeixen de llicències parentals retribuïdes, que són uns permisos o llicències laborals que es poden demanar quan s'acaba el permís de maternitat. A Espanya tenim des de fa poc un permís de paternitat de quinze dies a favor del pare, però en canvi encara ens manquen unes llicències laborals pagades a càrrec de la Seguretat Social que permetin als pares i a les mares tenir els seus fills a casa durant uns mesos. Després mostraré dades que demostren que, efectivament, aquí hi ha més nens escolaritzats, fins i tot menors de tres anys, que en altres països europeus, que estan més avançats pel que fa a les llars d'infants, però en els quals hi ha molts nens a casa.

Qui cuida els nens? Bé, bàsicament són les mares. Són les mares, això sempre ha estat així a nivell tradicional, però en aquests moments que treballen pares i mares convindria que els pares també s'involucressin més en la cura dels seus fills. Ho dic perquè les mares continuen sent una peça molt important dins de la família, dins de l'equilibri familiar, però també estaria molt bé que els pares potser no treballessin tantes hores i que es fessin més càrrec dels nens. En aquest punt les diferències de gènere són encara molt grans.

Pel que fa a les taxes d'escolarització dels infants de més de tres anys, estem molt bé a nivell internacional, perquè la nostra escolarització és del cent per cent. Però amb els menors de tres anys encara falta molt a fer. Encara que no tenim dades comparatives sobre Catalunya calculades amb els criteris de l'OCDE, Catalunya estaria més aviat a la banda mitjana, una mica millor que el conjunt d'Espanya. Hi ha països, com Polònia, un país excomunista, que estan molt pitjor que nosaltres. Itàlia està molt pitjor, i també Grècia. Tot i que estem lluny de Dinamarca i d'altres països nòrdics, la nostra posició no és pas dolenta, i crec que cal reconèixer els esforços que s'han fet en aquest sentit.

A més a més, en l'escolarització per a menors de tres anys Catalunya ha estat pionera dins el conjunt de l'Estat. Si comparem les dades de Catalunya amb les d'Espanya, podem observar que, en aquests moments, el conjunt d'Espanya està arribant al mateix nivell que nosaltres vàrem assolir gairebé a principis dels anys noranta. Pel que fa als menors de dos anys, també Catalunya està molt més avançada, però, en aquests moments, també el conjunt d'Espanya ens està gairebé atrapant. Com he dit ara fa un moment, si comparem la situació d'Europa amb la d'Espanya, ens adonem que a la mitjana europea dels vint-i-cinc hi ha més nens que no estan atesos en una escola bressol. Per què passa això? Perquè molts d'aquests nens estan a casa seva cuidats pel seu pare o per la seva mare, que tenen una llicència parental retribuïda per la Seguretat Social. I això ho tenen gairebé tots els països. Llavors, aquest és un debat que caldria obrir com més aviat millor. Però, sobretot, caldria obrir-lo en relació amb la Seguretat Social, perquè és allà on hi ha diners. I és la Seguretat Social que hauria de fer-se'n càrrec, perquè altrament ho haurem de pagar dues vegades.

Les polítiques familiars a Catalunya

Aquestes llicències parentals que jo proposaria –de fet, és una proposta del nostre grup de recerca Iphigenia, en què tenim una investigadora, l'Anna Escobedo, que és una de les que més en sap a nivell europeu, i que ara justament presenta la seva tesi doctoral– haurien de ser remunerades, com un dret, amb una compensació del 90% o el 100% del salari durant uns mesos. Sobretot aquests mesos en què el nen encara no té plaça a l'escola bressol. O sigui, quan s'acaba el permís de maternitat, amb una duració de quatre mesos, qui s'ha de fer càrrec d'aquest nen que és gairebé un nadó? Ha d'anar a una escola bressol quan és tan petit? O l'ha de cuidar una àvia? Aquí ens falta encara una peça clau en el nostre sistema públic d'atenció a la infància. Per això cal obrir un debat que, en aquests moments, sembla inexistent. Hauria de ser una llicència neutral en termes de gènere, oberta als pares que volguessin agafar-la i, sobretot, dissenyada com un dret individual no transferible, que és com ho fan els països europeus més avançats. Una altra raó és econòmica, perquè el cost de les places de lactants és molt elevat. La presència d'un lactant en una escola bressol no és indicada, sinó que hauria d'estar a casa seva. Així és com passa a tots els països, menys al nostre.

En el nostre país, la cobertura dels permisos de maternitat ha anat fent avenços molt considerables. És clar, aquesta cobertura ha anat progressant gràcies a la participació femenina en el mercat de treball, que ha anat creixent en els darrers anys. A Catalunya s'ha creat molta més ocupació femenina que a la resta d'Espanya, per tant, hi ha més dones treballant. Com es calcula aquest indicador? Bé, bàsicament és el percentatge de mares que han gaudit del permís de maternitat respecte dels nascuts en aquell l'any. Podem veure que Catalunya, que l'any 2000 tenia una cobertura aproximada de gairebé dos terços, està ja assolint una cobertura de tres quarts al final del període. O sigui, en cinc anys hem guanyat uns deu punts de percentatge, que és molt. I veiem que la resta d'Espanya també ens va seguint però molt per sota, o sigui, que en això també som capdavanters.

Passem a la tercera part de la meva conferència. Com ja he indicat al principi, convé parlar dels resultats de les polítiques familiars. Fins ara hem dit quines prestacions i quins instruments tenim, quines mesures hi

A Catalunya s'ha creat molta més ocupació femenina que a la resta d'Espanya.

ha, però el que ens interessa de cara a l'avaluació, de cara a veure si això serveix per al que hauria de servir, és saber quin rendiment té, quins efectes té, quin impacte té. Això és el que tractaré de fer en el que em resta de conferència.

Crec que, almenys per mi, aquesta part és la més interessant, perquè és també la més valorativa, i la més crítica, evidentment. Són tres apartats els que tractaré: en primer lloc, la fecunditat, a la qual ja m'he referit al principi; en segon lloc, la pobresa infantil; i, en tercer lloc, el fracàs escolar. Són tres indicadors que ens permeten esbrinar si funcionen bé les famílies. Si una família funciona bé, en primer lloc, hauria de poder tenir fills, si aquests fills són desitjats; en segon lloc, ha de tenir uns nivells econòmics dignes i adequats; i, en tercer lloc, els seus fills no haurien de tenir fracàs escolar, perquè sovint el baix rendiment escolar és un símptoma del mal funcionament d'una família. Potser hi ha altres àmbits que podríem estudiar, però no existeixen les dades comparatives que voldríem. Per tant, m'he limitat a aquests tres aspectes.

Comencem per la fecunditat. A Catalunya tenim ara un indicador conjuntural de fecunditat d'1,46 fills per dona. Aquest indicador ens permet mesurar la nostra fecunditat en relació amb la d'altres països i determinar si millora o empitjora al llarg dels anys.

De fet, en els darrers anys ha millorat molt la nostra fecunditat, però malauradament ho ha fet sobretot gràcies a l'influx de la immigració. No és que hagi millorat a causa de l'avenç de les condicions de les famílies i de les dones, sinó que ha millorat a causa de la presència entre nosaltres de dones immigrants amb uns valors i unes pautes reproductives diferents i que, per tant, tenen fills tant si les condicions són les adequades com si no.

En primer lloc, podríem intentar contrastar aquest indicador d'1,46 fills per dona amb el nivell ideal, que seria el nivell de renovació de les generacions, que es considera que és 2,1. I en aquest sentit ens falten gairebé 0,64 fills, o sia, dos terços de fill.

Però hi ha una manera molt més interessant de mesurar els nostres dèficits, és a dir, ho podem fer no pas respecte d'un ideal o d'allò que voldríem, sinó respecte dels fills que són desitjats per les dones. Això ho sa-

A Catalunya tenim ara un indicador conjuntural de fecunditat d'1,46 fills per dona.

Les polítiques familiars a Catalunya

bem molt bé, perquè en les enquestes normalment es pregunta a tota la població femenina: «Vostè quants fills desitjaria tenir?». I després, a continuació, ve la pregunta: «I vostè quants fills té?». Bé, doncs, sistemàticament, a tots els països sempre hi ha un diferencial entre els fills que les dones desitgen tenir i els fills que tenen en realitat. És molt interessant comprovar si aquest diferencial és més gran en uns països que en altres. Doncs bé, el resultat no és que sigui molt bo, perquè justament al nostre país –i, en general, a Espanya, però també als altres països del sud d'Europa, a Grècia o Itàlia–, hi ha una diferència entre els fills que es tenen i els fills que es desitgen molt més gran que en d'altres països europeus, la qual cosa indica que hi ha unes barreres o uns condicionants que impedeixen que els desitjos de les dones es converteixin en realitat. Concretament, aquest diferencial a Catalunya és de 0,8, o sigui, només es tenen uns dos terços dels fills desitjats i, per tant, si les condicions fossin òptimes, podria néixer també un altre terç dels fills desitjats.

Quins són els obstacles a la formació de famílies? Això és ben sabut i, per tant, aquí no diré cap novetat. En primer lloc, les dificultats d'accés a l'habitatge, no solament pel seu encariment sinó sobretot pel fet que, en el nostre país, l'alternativa a la compra –el mercat de lloguer– és molt escassa.

En segon lloc, l'estructura del mercat de treball: tenim molta precarietat laboral, atur juvenil, temporalitat. A més a més, aquest atur juvenil afecta sobretot les dones, que són les que han de tenir fills, i això és el que fa que s'endarrereixi la fecunditat. Actualment, la mitjana d'edat en el naixement dels fills és a partir dels trenta anys. Si es comencen a tenir els fills a partir dels trenta anys, una part dels fills que es voldrien haver tingut no s'acaben de tenir a causa de diversos avatars o condicionants. Aquells països en què els fills es tenen més aviat són aquells amb una fecunditat més alta.

Espanya és el país de la Unió Europea amb una taxa de temporalitat laboral més alta: un terç dels assalariats espanyols tenen un contracte temporal. Polònia és un altre país que també es troba en aquesta situació. Catalunya està una mica millor que el conjunt d'Espanya, però la temporalitat també és molt elevada.

Espanya és el país de la Unió Europea amb una taxa de temporalitat laboral més alta: un terç dels assalariats espanyols tenen un contracte temporal.

Si volem fer progressar la fecunditat, caldria millorar la situació del mercat laboral i del mercat de l'habitatge. En absència d'aquestes reformes, les polítiques familiars serveixen de ben poc. Les prestacions i les llars d'infants tenen un valor molt limitat si la gent no pot tenir els fills quan consideren que és el moment adequat. Cal tenir present que la temporalitat és semblant per a homes i dones en el sector privat, però no així en el sector públic. Justament aquí sí que es poden fer coses, encara que el sector públic a Catalunya només representa el 12,5% del conjunt dels assalariats, que potser no és molt. Però, de totes maneres, jo crec que el Govern de la Generalitat podria millorar la temporalitat en el sector públic, que afecta el doble a les dones que als homes. Si volem millorar la situació de les dones en el mercat laboral comencem donant exemple –i això ho dic també pel Govern de Madrid– i després potser el sector privat també ens imitarà. Però sembla que és a l'inrevés.

Si volem fer progressar la fecunditat, caldria millorar la situació del mercat laboral i del mercat de l'habitatge.

Ara us vull mostrar unes dades que encara no han estat publicades, i que, en aquest sentit, són una primícia. Estan extretes de l'informe de l'enquesta metropolitana: l'enquesta que en un primer moment era l'enquesta de la ciutat de Barcelona, que després va ser de la regió metropolitana i que actualment ja abasta tot Catalunya, i que és gestionada, en part, per l'Institut d'Estadística de Catalunya. Aquí podem veure una cosa molt important, i és: qui té els fills en aquest país? Qui té més fills respecte dels desitjats? Doncs les dones que no tenen estudis.

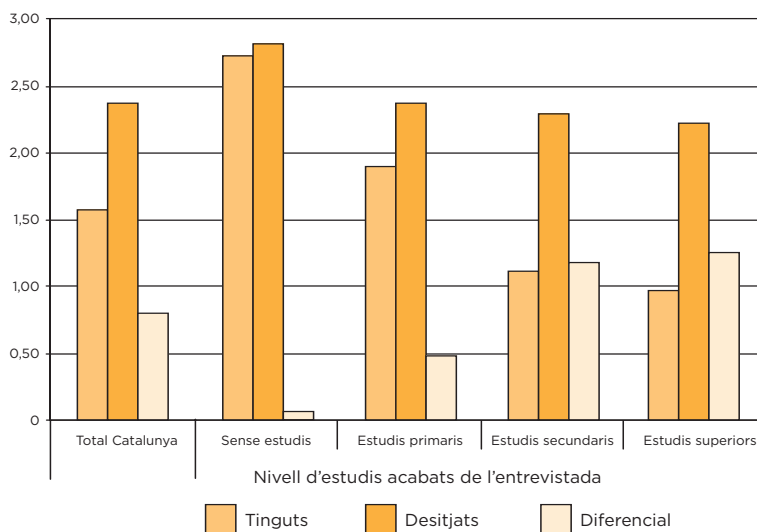
O sigui, les dones que no tenen estudis, una part molt important de les quals segurament són immigrants, tenen gairebé el cent per cent dels fills que desitgen. Però a mesura que va augmentant el nivell d'estudis es tenen menys fills dels desitjats. I quan arribem als estudis superiors veiem que hi ha una diferència molt important, fins al punt que només estan tenint el 43% d'aquells que desitgen.

En aquest sentit, crec que hauríem d'obrir un debat sobre què ens interessa. Ens interessa la quantitat o la qualitat de la infància? Potser això els xocarà una mica, parlar de la qualitat de la infància, perquè per als seus pares tots els nens tenen un gran valor, però des d'un punt de vista col·lectiu ens interessaria que nasquessin fills amb una intensitat semblant a

Les polítiques familiars a Catalunya

tots els sectors socials i no especialment en els més baixos des del punt de vista educatiu. Ens convé que en una societat del coneixement com Catalunya les dones més fèrtils siguin les de classe baixa amb escasses credencials educatives? Ho dubto, i la manera de canviar-ho seria fent polítiques familiars que compensessin els costos (sobretot indirectes) més elevats de la maternitat per a les dones més orientades professionalment, que són les que tenen nivells educatius més alts.

Nombre mitjà de fills tinguts i desitjats per la població femenina segons el nivell d'estudis acabats de l'entrevistada Catalunya, 2006

Font: ECVHPC 2006

Els explicaré una anècdota extreta de la meva pràctica professional que reflecteix aquesta situació: en els congressos internacionals s'estableix un clar contrast entre les investigadores joves dels països del sud d'Europa, que tenen entre trenta i trenta-cinc anys, i que estan intentant consolidar el seu espai laboral amb greus dificultats, i les investigadores de la mateixa edat dels països nòrdics, les quals no solament estan ben col·locades, sinó que ja han pogut accedir a la maternitat. Al nostre país és habitual que les noies d'aquests cercles acadèmics tinguin fills a partir dels trenta-cinc, i això en el millor dels casos. Per què la fecunditat és més

alta a Suècia? Perquè una noia pot començar a tenir els fills a partir dels vint-i-cinc anys, perquè les parelles no tenen problemes d'accés a l'habitatge ni de precarietat laboral. Això és bàsic, perquè les prestacions serveixen de ben poc si no es fan primer aquestes reformes tan necessàries.

Hi ha un segon debat que caldria obrir. Fins ara ens hem refiat que la immigració faci pujar la fecunditat, però és que les dones immigrants també s'adapten ràpidament a les pautes reproductives de les autòctones. Per bé que la fecunditat augmenti en un primer moment, el problema continua persistent.

Crec que –això és una idea personal, però potser vostès la poden compartir– en el moment en què s'iniciï el nou cicle econòmic, no sé si ens convé tenir més immigració. I això no solament per raons identitàries –que segur que aquí, en aquesta sala, hi ha persones molt més preparades que jo per parlar-ne–, sinó també per altres motius. Donaré dues raons que no tenen a veure amb la identitat nacional: l'una és la inversió en capital humà, perquè com més immigració tenim, també tenim més possibilitats de fracàs escolar, tenim més dificultats d'integració d'aquestes poblacions i tot es converteix en una mena de cicle de peix que es mossega la cua.

De la inversió en el capital humà parlarem a continuació, però, a més a més, hi ha una altra raó, un segon aspecte en el qual voldria insistir. I és que, des del punt de vista de les perspectives de manteniment i desenvolupament de l'estat del benestar, si ve més immigració deixarà de ser sostenible. Això està ben estudiat a nivell internacional. En països com els Estats Units, en què hi ha una gran heterogeneïtat ètnica i, sobretot, una gran fragmentació social, l'estat del benestar té dificultats de creixement davant la diversitat de valors dels diferents col·lectius ètnics. Si hi ha una gran heterogeneïtat ètnica, tindrem greus dificultats per mantenir l'estat del benestar que tenim i que és molt apreciat per gran part de la població.

Com que les causes de la immigració són, d'una banda, la baixa fecunditat, però també el model socioeconòmic vigent, excessivament basat en el turisme i en la construcció, que atreu aquesta mà d'obra barata i estacional, valdria la pena plantejar, sobretot en l'inici d'un nou cicle econòmic, la reorientació de les nostres polítiques productives, incentivant allò que ens interessa més, no allò que ens cau al damunt o allò que és un mal menor i que hem d'acceptar sense tenir possibilitats de plantejar-hi una alternativa.

Les polítiques familiars a Catalunya

Taxes de risc a la pobresa dels infants i dels adults i ràtio entre elles.
Països europeus escollits, 2006

	Menors de 16 anys	16 anys i més	Ràtio infants-adults
Finlàndia	9	13	0,69
Noruega	9	12	0,75
Dinamarca	10	12	0,83
Xipre	11	17	0,65
Alemanya	12	13	0,92
Eslovènia	12	12	1,00
Islàndia	12	9	1,33
França	13	13	1,00
Suècia	14	12	1,17
Holanda	14	9	1,56
Bèlgica	15	15	1,00
Bulgària	15	14	1,07
Àustria	15	12	1,25
Eslovàquia	17	11	1,55
República Txeca	17	8	2,13
UE-25	19	16	1,19
Luxemburg	19	13	1,46
Malta	19	13	1,46
Estònia	20	18	1,11
Portugal	20	18	1,11
Irlanda	21	18	1,17
Grècia	22	20	1,10
Catalunya	22	18	1,21
Romania	23	17	1,35
Espanya	24	19	1,26
Itàlia	24	19	1,26
Lituània	24	19	1,26
Regne Unit	24	18	1,33
Letònia	25	23	1,09
Hongria	25	14	1,79
Polònia	26	18	1,44

Font: Elaboració pròpia amb dades d'Eurostat i de l'Idescat.
Les taxes de risc a la pobresa per a infants i adults es calculen com la part de menor de 16 anys, i dels 16 anys i més, amb una renda disponible equivalent inferior al llindar de la pobresa, que es defineix com el 60% de la mitjana de la renda disponible equivalent de cada país (després de transferències socials).

El segon aspecte dels resultats de les polítiques familiars són els nivells de pobresa infantil. En el nostre país tenim uns nivells molt alts de pobresa infantil. A nivell internacional les taxes de pobresa dels infants catalans són superiors a les de la gran majoria de països europeus. Espanya té un 24% de menors de setze anys i un 19% d'adults en situació de risc de pobresa; a Catalunya, els percentatges són una mica més baixos, 22% i 18%, respectivament; i la mitjana de la Unió Europea, 19% i 16%.

Per què es produeix això? Perquè la majoria d'estats del benestar estan pensats, encara, per a la població gran, per fer front a les pensions de jubilació, i és en aquesta àrea en què la despesa social és més gran. En canvi, la despesa social en infància és molt minsa. No sembla que aquest arranjament ens convingui gaire, perquè si volem pagar les pensions de jubilació del futur caldrà tenir uns joves que siguin competitius, amb uns bons nivells educatius, que trobin feina i que siguin capaços de generar riquesa. Si aquests joves són pobres i estan al carrer sense feina, qui pagarà les pensions de jubilació? Seria un plantejament suïcida.

Els alts nivells de pobresa infantil es troben associats amb nivells també molt alts de fracàs escolar, perquè un component molt important del fracàs escolar és justament la pobresa a les famílies. Per exemple, als països nòrdics, quin és el país que té menys pobresa infantil persistent? Finlàndia. Quin és el país que té un millor rendiment escolar? Finlàndia també. Per què passa això? Bé, Finlàndia no té únicament un bon sistema educatiu, sinó que, primer, ha eliminat la pobresa infantil i, per això, aquest sistema educatiu pot tenir els resultats que té. Mentre tinguem aquests nivells tan alts de pobresa infantil, el nostre sistema educatiu no tindrà el rendiment esperat.

Hi ha, a més a més, diferències molt substancials segons el tipus de llar en què viuen els infants. Això també és ben sabut, que els nens que viuen en famílies monoparentals tenen taxes de pobresa infantil molt altes. Per exemple, a Catalunya les llars formades per un adult amb un o més fills dependents tenen un 42% de risc de pobresa. Passa el mateix amb les famílies nombroses. Per exemple, les llars formades per dos adults amb tres o més fills dependents tenen una taxa de pobresa del 25,5%.

És admissible que en un país modern hi hagi aquestes disparitats pel sol fet de viure en un tipus diferent de llar? No hauríem de corregir aques-

Les polítiques familiars a Catalunya

tes desigualtats a través de les polítiques socials? Si la nostra despesa en polítiques familiars fos superior, segurament el nivell de correcció d'aquestes desigualtats seria més gran.

L'eficàcia de les polítiques socials es pot calcular amb una metodologia, molt acreditada a nivell internacional, que es basa a establir les taxes de pobresa per a diversos col·lectius de la població *abans i després de les transferències socials* i observar la diferència existent entre elles. Els països més avançats són aquells que redueixen més els nivells de pobresa dels infants en relació amb els d'altres categories de la població. En el cas de Catalunya i Espanya, la reducció de la pobresa infantil és molt menor que la mitjana europea, tot i que a Catalunya estem una mica millor que al conjunt d'Espanya.

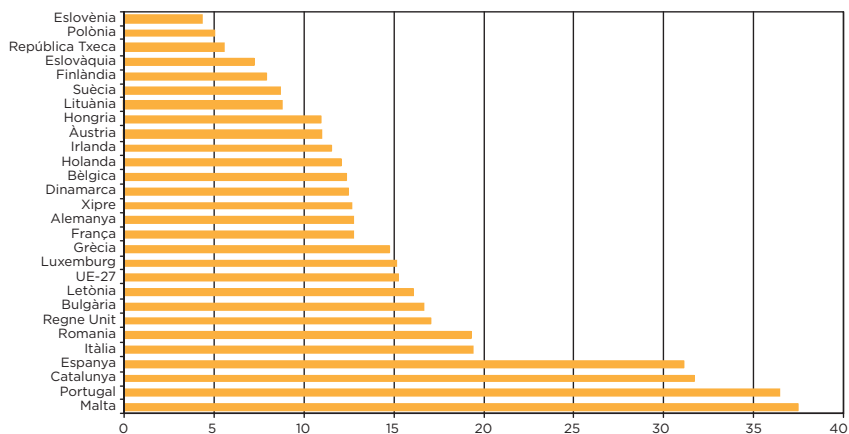
Això què vol dir? Els estats del benestar encara estan massa pensats de cara a la gent gran i que caldria repartir millor les prestacions socials, perquè això seria beneficiós per a tots. No es tracta de treure diners d'aquí i posar-los allà sinó d'aconseguir un efecte amb què tothom surti guanyant.

Tercer aspecte: el fracàs escolar. El fracàs escolar, com he dit, va lligat amb alguns aspectes de la política familiar en la mesura en què s'associa amb les modalitats i la intensitat de la pobresa infantil. El fracàs escolar es relaciona sobretot amb la pobresa infantil persistent o estructural i també amb les baixes credencials educatives de les mares: si les mares tenen un nivell educatiu baix, probablement els nens també el tindran. I, sobretot, també està relacionat amb l'oferta de treball de baixa qualificació. Hi ha molts joves que no acaben l'ESO perquè tenen una oferta de feina per treballar a la construcció com a manobres. Això, que pot ser una bona notícia perquè es creen molts llocs de treball, també pot esdevenir una maledicció per al país perquè resulta que baixen els nostres nivells educatius.

Hi ha un indicador, que és la taxa d'abandonament prematur dels estudis, que mostra una diferència molt gran entre nois i noies. Aquí trobem un dels pocs aspectes en què no hi ha una discriminació de les noies, com de costum; són els nois, en aquest cas, els qui tenen els resultats pitjors.

L'abandonament prematur dels estudis mesura el percentatge de joves de divuit a vint-i-quatre anys que, sense haver acabat l'ensenyament secundari obligatori, no estan cursant estudis. I, és clar, si tenen ja de divuit

Abandonament prematur dels estudis
(Percentatge de joves e 18 a 24 anys sense haver acabat
l'ensenyament secundari obligatori i sense cursar altres estudis)
Unió Europea i Catalunya, 2007

Font: Elaboració pròpia amb dades d'Eurostat i de l'Idescat

a vint-i-quatre anys, hem d'esperar que ja no en cursaran, que ja ho han deixat córrer. Si Catalunya fos un país que formés part de la Unió Europea ocuparia el tercer lloc, després de Malta i Portugal, en abandonament prematur dels estudis. Llevat d'aquests dos països extrems, amb una taxa d'abandonament superior al 35%, Espanya i Catalunya exhibeixen les taxes més altes, ja que aproximadament un terç dels nostres joves no han acabat l'ESO. Tenint en compte que la mitjana de la Unió Europea dels vint-i-set se situa entorn del 15%, la nostra taxa la duplica amb escreix.

Malauradament, les nostres polítiques familiars no han aconseguit eliminar la pobresa infantil, no han aconseguit corregir aquestes disparitats i, sobretot, aquest diferencial entre homes i dones, entre nois i noies, que és molt gran, sobretot en els països en què les taxes d'abandonament també són molt elevades. A Xipre, Portugal, Catalunya i Espanya, amb una diferència d'entre deu i dotze punts de percentatge, aquest diferencial de gènere és certament molt elevat. Catalunya, a més a més, ha perdut punts respecte del conjunt d'Espanya en matèria educativa, i això també hauria de ser objecte de preocupació. Per-

Les nostres polítiques familiars no han aconseguit eliminar la pobresa infantil.

Les polítiques familiars a Catalunya

què en aquests moments –bé, són dades del cens del 2001 i, per tant, no estan actualitzades– podem veure que els homes del conjunt de l'Estat espanyol tenen uns nivells educatius i unes taxes d'escolarització postobligatòria superiors a les de Catalunya. Si a Catalunya la taxa d'escolarització en la franja d'edat dels quinze als dinou anys se situa al 67,5%, al conjunt d'Espanya ja assoleix el 75,6%. O sigui, que aquest abandonament escolar perjudica més Catalunya que d'altres indrets. En el cas de les dones també hi ha diferències significatives; també les dones del conjunt d'Espanya estan millor situades que les dones catalanes. I això passa també en la franja d'edat de vint a vint-i-quatre anys. A partir dels vint-i-cinc i fins als vint-i-nou les posicions relatives de Catalunya i Espanya estan més igualades.

Si anéssim enrere a veure què passava a principis dels anys noranta constataríem que era a l'inrevés. Catalunya, el 1991, estava més avançada que Espanya, mentre que el 2001 Catalunya està pitjor que Espanya. Diríem que durant aquests deu anys Catalunya ha fet un pas enrere. I això també crec que hauria de ser objecte de reflexió.

Per acabar, si volem tenir un bon sistema educatiu cal destinar més diners a polítiques familiars en un sentit general d'inversió en infància. Inversió en infància vol dir més recursos destinats a família més educació, en suma, a capital humà. Doncs bé, Catalunya està dedicant una proporció molt baixa del seu producte interior brut a educació, tot just un 3,4% del seu PIB, mentre que Espanya ja hi dedica el 4,2%, i la mitjana de la Unió Europea dels vint-i-set és del 5%. Altrament dit, en despesa educativa estem 0,8 punts per sota d'Espanya i 1,6 punts respecte de la mitjana de la Unió Europea. Hauríem de fer un gran esforç per poder equiparar els nostres nivells als de la mitjana europea, no dic de Finlàndia, però almenys als de la mitjana europea.

Finalment, he intentat distribuir les meves conclusions en dos blocs diferents. Les primeres són unes conclusions més tècniques; les segones són més aviat recomanacions, encara que potser és difícil de distingir entre les dues coses.

Jo crec que Catalunya hauria de tenir una exigència més gran en polítiques familiars, perquè a causa de les característiques de la seva estructura social i econòmica és un país més avançat que el conjunt d'Espanya. Més avançat, no estem parlant a nivell de valors, sinó en termes de moder-

nització, en termes de mercat de treball, és un país més desenvolupat que el conjunt d'Espanya.

Però si som un país més desenvolupat, també caldria que tinguéssim polítiques més avançades, i ens trobem al contrari, que les nostres polítiques són més o menys les mateixes que les del conjunt d'Espanya. Perquè si resulta que Catalunya té un mercat de treball més dinàmic, té més ocupació femenina –per tant, més dificultats de conciliació entre la vida laboral i familiar– i té més divorcialitat, hauria de dedicar més recursos públics a les polítiques familiars que no pas el conjunt d'Espanya. En realitat, però, podem veure que passa el contrari, que n'hi dedica menys. Potser en termes monetaris hi dedica el mateix, però com que Catalunya és més rica, tots aquest indicadors internacionals ens mostren per sota de la mitjana espanyola.

No es tracta de desvestir un sant per vestir-ne un altre, com ja he dit. Però en una societat del coneixement com la nostra, la inversió en infància és una inversió rendible, és una inversió productiva, i hauria de conduir a un escenari on tothom sortís guanyant. Invertir en infància és invertir en futur, és invertir en país, és invertir en el destí del nostre país. Si no hi ha polítiques familiars, el nostre futur pot ser molt negre.

I, finalment, un tema al qual m'he referit en més d'una ocasió, però que aquí volia ressaltar: les polítiques familiars s'haurien de finançar prioritàriament a través de la Seguretat Social, que és la caixa on hi ha més recursos, una part important dels quals són aportats pels empresaris i treballadors catalans. Per exemple, els francesos tenen la Caisse Nationale des Allocations Familiales, finançada a través de la branca de família de la Seguretat Social francesa. És des d'aquesta caixa que es financen les prestacions familiars (i també, val a dir-ho, gran part de la recerca que es fa sobre família a França). Convindria que la Seguretat Social espanyola disposés també d'una branca de família, finançada a partir d'unes cotitzacions laborals i empresarials especials, i això permetria fer polítiques familiars molt més ambicioses i avançades en comptes d'anar posant pegats o afegint complements.

Pel que fa a les recomanacions, fóra molt important d'iniciar un debat i una reflexió sobre les polítiques familiars, ja que, fins ara, aquest debat ha estat, si no absent, molt escàs. Sobretot perquè, a vegades, s'han apro-

Les polítiques familiars a Catalunya

vat algunes mesures ben intencionades però amb una gran desorientació i amb grans contradiccions internes en el conjunt del sistema. Contradiccions, també, entre el que fa el Govern central i el que fan els governs autonòmics. En absència d'un pla rector i d'una visió de conjunt, correm el risc de malbaratar els diners.

Fóra molt important d'iniciar un debat i una reflexió sobre les polítiques familiars, ja que, fins ara, aquest debat ha estat, si no absent, molt escàs.

Potser el que falta és un pacte d'estat que determinés els mínims i, a partir d'aquests llindars, les comunitats autònomes podrien millorar les prestacions o els serveis. Malauradament, els governs actuen sovint per motius electoralistes en una mena de subhasta per veure qui dóna més, però sense cap estratègia ni visió de futur. Aquesta situació és molt desfavorable, perquè a vegades

es fan coses que són contradictòries; com he dit abans, per exemple, s'apliquen unes desgravacions fiscals per descendents solters que són incoherents amb la lògica que presideix les prestacions a fills a càrrec de la Seguretat Social.

En darrer lloc, per acabar, cal una millor coordinació entre les polítiques que es fan a les diverses administracions. Tanmateix, cal ser conscients que les polítiques familiars poden tenir una eficàcia molt relativa si, paral·lelament, no modifiquem alguns aspectes del nostre model de societat. Un aspecte al qual no he alludit i que també seria molt important és tot allò que fa referència als horaris i a la gestió del temps. En aquest aspecte seria molt fàcil posar-nos d'acord. Per exemple, segons diuen les enquestes, les dones pleguen de la feina més aviat que els homes, els quals solen arribar a casa seva a l'hora de sopar. Aquesta circumstància els impedeix, llevat dels caps de setmana, de prestar als seus fills tota l'atenció que segurament desitjarien. Hi ha altres països en què els homes i les dones pleguen a les cinc de la tarda, i a partir d'aquell moment poden gaudir de la companyia dels seus fills, la qual cosa sens dubte redunda en la seva educació.

Però hi ha molts altres problemes. Tot el nostre creixement econòmic l'hem basat en la construcció, en el turisme, en els serveis personals. És aquest model productiu, a més de la nostra baixa fecunditat, allò que ha atret bona part de la immigració. Ara que s'obre un nou cicle econòmic potser ens hauríem de plantejar la reorientació de les polítiques econòmi-

ques per tal d'incentivar aquelles activitats que podrien configurar un model alternatiu.

Afrontar amb èxit aquest repte suposaria la creació d'un substrat social sobre el qual podrien incidir eficaçment les polítiques familiars. Ja ens hem referit als efectes adversos de la temporalitat, de la precarietat laboral i de les dificultats d'accés a l'habitatge. En aquest sentit, per exemple, a Alemanya gairebé la meitat de les llars viuen en habitatges de lloguer. Aquí, en canvi, som un dels països del món amb més habitatge de propietat i encara s'està incentivant a través de les desgravacions fiscals i, indirectament, d'un tractament molt favorable de les plusvàlues immobiliàries, amb la idea que aquestes mesures són requisits necessaris per dinamitzar el mercat de la construcció. Mentre no modifiquem aquests aspectes de la nostra legislació, les polítiques familiars tindran un rendiment força limitat, i cal ser-ne molt conscients.

Altrament dit, no tot és culpa de les polítiques familiars, sinó que hi ha molts altres aspectes de la nostra societat que hauríem d'estar disposats a canviar, entre tots, si volem realment avançar en la resolució favorable dels problemes apressants que he plantejat, de la qual depèn el destí del nostre país.